

Jón Axel Jónsson

Febrúar 2021

Umhverfis- og samgöngunefnd Alþingis
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

Athugasemdir og ábendingar varðandi
Frumvarp til laga um vernd, velferð og veiðar á villtum fuglum og spendýrum

1. gr., 1. töluliður: *Villtir fuglar og villt spendýr fái að þróast eftir eigin lögmálum.*

Þetta er óraunhæft og óréttlátt markmið á meðan vargfuglar og refir komast í æti sem fellur til vegna tilvistar mannfólks. Þetta æti er t.d. búfénaður (bæði sjálfdaur húsdýr í haga og illa urðuð hræ af húsdýrum sem hafa látist eða verið aflífuð á lögbýlum), meðafli (sem er hent) fisveiðiflotans, og illa eða óurðaður úrgangur á smáum sem stórum urðunarstöðum.

Þekkt er ásókn vargfugla og refa í stóra urðunarstaði sem reknir eru af einstaka sveitarfélögum eða samtökum sveitarfélaga. Þessi ásókn væri ekki til staðar ef vel (rétt) væri gengið um staðina og þess gætt að vargfuglar og refir kæmust ekki í æti. Dæmi um illa urðuð húsdýr á stórum urðunarstað má sjá á Mynd 1 og talsverðan fjölda vargfugla í ætisleit á sama urðunarstað má sjá á Mynd 2.

Mynd 1. Illa urðuð húsdýr (hross, nautgripir, sauðfé, og svín) á stórum urðunarstað.

Mynd 2. Talsverður fjöldi vargfugla, einkum sílamáfa, í ætisöflun á stórum urðunarstað.

Á meðan vargfuglar og refir komast í auðfengið æti lagt til af mannavöldum, án þess að markvissar veiðar séu stundaðar samhliða, munu þær fuglategundir sem þessir vargfuglar og refir herja á eiga erfiðara uppdráttar þarfnast verndar. Má þar tildæmis nefna kríu, endur, rjúpu, og flesta mófugla. Lagt er til að þessi liður verði felldur út og mælt fyrir um mótvægisáðgerðir til varnar þeim tegundum sem vargfuglar og refir herja helst á til þess að stuðla að náttúrulegri fjölbreytni. Þannig má stuðla að vernd þeirra fuglastofna sem eru komnir í verulega hættu eða eru á leiðinni í verulega hættu vegna ósjálfbærs afráns.

Nærtækt dæmi um ógnun náttúrulegrar fjölbreytni er í og við Þjóðgarðinn Snæfellsnesjökul. Þar á eitt af stærstu kríuvörpum landsins undir verulegt högg að sækja; ekki bara vegna viðvarandi fæðuskorts, heldur einnig vegna afráns refa sem nú njóta friðunar í Þjóðgarðinum.

1. gr., 3. og 4. töluliðir: *Ekki sé gengið á líffræðilega fjölbreytni og búsvæði villtra fugla og villtra spendýra í þeim mæli að það ógni viðgangi þeirra.*

Verndarstöðu villtra fugla og villtra spendýra sé ekki spillt með umsvifum manna eða framandi lífverum sem ógnað gætu viðgangi þeirra.

Eins og bent var á, þá spilla umsvif manna nú þegar búsvæðum og afkomu ýmissa fuglategunda með því að leggja vargfuglum og refum til æti allt árið um kring án þess að markvissar veiðar á þessum tegundum séu stundaðar samhliða því að þeim er lagt til æti.

Helsta markmið þessara laga ætti að vera að tryggja líffræðilega fjölbreytni og ekki bíða þar til hún er töpuð. Lagt er til að breyta þessum tölulíðum þannig að það sé skýrt að tryggja eigi líffræðilega fjölbreytni fyrir áhrifum manna og afráni ránfugla og refa. Þekkt er erlendis að veiðar í og við þjóðgarða eru nauðsynlegar til að ná markmiðum um líffræðilega fjölbreytni og til að vinna gegn offjölgun ákveðinna dýrategunda.

Samkvæmt Náttúrufræðistofnun Íslands var stofnstærð íslenska refastofnsins áætluð undir 1.000 dýrum árið 1979. Árið 2008 var áætlað að stofninn væri kominn í um eða yfir 10.000 dýr. Óhjákvæmilegt er að þessi mikla fjölgun í refastofninum hafi áhrif á viðkomu og stofnstærð þeirra fuglategunda sem ekki geta varist afráni eggja og unga og jafnvel dauða af völdum refa.

Þekkt er að mörg stór og smá kríuvörp hafa horfið og önnur minnkað verulega eftir að ref tók að fjölga uppúr 1980. Umtalsverð fækkun kríu hófst talsvert áður en hrun varð í sandsílastofninum uppúr síðustu aldamótum. Umtalsvert fleiri fuglategundir, svo sem rjúpa og margar tegundir mófugla, sem verða fyrir afráni af völdum refa hafa átt erfitt uppdráttar eftir að ref tók að fjölga mikið. Afrán á mörgum þessara fuglastofna er langt frá því að vera sjálfbært og eru þeir því miður á sömu leið og geirfuglinn forðum.

Mikilvægt er að ráðast sem fyrst í áreiðanlegt stofnstærðarmat á fuglastofnum, ekki bara þeim sem eru nytjaðir, til að hægt verði að grípa til frekari ráðstafana til að viðhalda náttúrulegri fjölbreytni áður en fleiri fuglategundir færast ofar á valista Náttúrufræðistofnunar. Þess má að geta að geirfuglinn er efstur á valista sem var gerður árið 2018.

3. gr., 9. tölulíður: *Framandi tegund:* *Allar tegundir, undirtegundir eða lægri flokkunareiningar fugla og spendýra, svo sem afbrigði, kyn eða stofn, þ.m.t. kynfrumur og egg, sem menn hafa flutt vísvitandi eða óafvitandi út fyrir sitt náttúrulega forna eða núverandi útbreiðslusvæði.*

Tegundir geta verið bæði framandi og ágengar framandi þótt ekki hafi þær verið fluttar á milli svæða af mönnum. Dæmi um ágengar framandi tegundir í íslenskri náttúru sem ekki voru fluttar af mönnum eru sílamáfur og stormmáfur. Fjölgun stormmáfs á Eyjafjarðarsvæðinu hefur verið slík síðastliðin ár að heimamenn tala um hann sem plágu.

3. gr., 27. tölulíður: *Refagreni:* *Hefðbundnir staðir þar sem refir gjóta og ala upp yrðlinga.*

Með gífurlegri fjölgun í refastofninum hefur refagrenjum einnig fjölgað mikið. Árlega finnast mörg ný refagreni. Því er lagt til að liðurinn verði endurskoðaður því refagreni eru ekki einungis á hefðbundnum stöðum enda myndu þeir staðir engan veginn uppfylla þörf fyrir fjölda refagrenja vegna mikillar fjölgunar í stofninum.

24. gr., 4. töluliður: *Allar gerðir fótboga.*

Ein af þeim breytingum sem gerðar hafa verið á frumvarpinu frá því síðastliðið sumar er að nú er gert ráð fyrir að notkun fótboga verði óheimil. Þessi breyting er ekki útskýrð í greinargerðinni með frumvarpinu varðandi 24. grein, heldur er einungis „*lagt til að allar gerðir fótboga verði bannaðar.*“

Notkun fótboga hefur verið mikilvæg aðferð við veiðar á minkum og til að ná refayrðlingum í/við refagreni. Þótt mikið hafi dregið úr notkun fótboga með tilkomu annarra gildra eru þeir áfram mikilvægir til að ná erfiðum minkum og þar sem aðrar gildir henta ekki. Rétt notaðir fótbogar valda síst meiri þjáningu eða sársauka en ýmsar aðrar veiðiaðferðir. Lagt er til að fótbogar verði a.m.k. áfram leyfðir til veiða á mink, en þó að ákveðnum skilyrðum uppfylltum. Sem dæmi um skilyrði gæti verið að notkun fótboga verði aðeins leyfð þeim sem ráðnir eru til veiða af sveitarfélögum og að þeirra skuli vitjað að lágmarki daglega.

24. gr., 8. töluliður: *Gildir, nema til músa-, rottu- og minkaveiða og sem hafa hlotið samþykki Umhverfisstofnunar.*

Heimild í eldri lögum til að nota fótboga og aðrar gildir til að ná refayrðlingum við greni hefur fallið út. Það er mjög mikilvægt að heimild til að ná refayrðlingum í gildir haldist inni. Það er mun mannúðlegra að ná refayrðlingum sem eru sérstaklega varir um sig í fótboga eða aðrar gildir en að láta þá veslast upp úr hungri og vösbúð þegar báðir foreldrarnir eru fallnir frá. Lagt er til að áfram verði leyft að nota gildir til að ná refayrðlingum í/við refagreni og er það í samræmi við tillögur í villidýraskýrslunni.

33. gr.: *Almenningi í Þjóðlendum og landeigendum á eignarlöndum er heimilt fyrir 15 júní að taka egg silfur máfs, sílamáfs, svartbaks, hvítmáfs og hettumáfs.*

Þessi grein hefur tekið umtalsverðum breytingum frá þeim drögum sem kynnt voru síðastliðið sumar. Varp þeirra fuglategunda sem taldar eru upp hefst á mjög mismunandi tímum og í sumum tilfellum (fer eftir tegund og landsvæði) hefst varp jafnvel ekki fyrr en um mánaðarmótin maí/júní. Það að heimila einungis eggjatöku fram til 15. júní takmarkar því talsvert eggjatöku í sumum tilfellum. Lagt er til að dagsetningin verði tekin út eða færð til 1. júlí til að hún sé ekki mjög takmarkandi. Almennt má gera ráð fyrir að þeir sem taka egg sækist eftir eggjum sem eru nýorpin eða lítið unguð og láti af eggjatöku þegar eggjin eru orðin óhæf til neyslu.

Þar sem stormmáfur er ágeng framandi tegund sem hefur fjölgað umtalsvert á undanförunum árum er lagt til að einnig verði heimilt að taka egg stormmáfs.

34. gr.: *Á takmörkuðum svæðum, þar sem eggjataka í varpi kríu, fýls, ritu, álku, langvíu og stuttnefju hefur talist til hefðbundinni hlunninda er landeiganda heimil taka slíkra eggja.*

Í ljósi þess að kría er nú talin í „*nokkurri hættu*“ og er á síðasta válista (2018) Náttúrufræðistofnunar verður að teljast óráðlegt að leyfa áframhaldandi eggjatöku. Krían er ein af þeim tegundum sem hefur átt erfitt uppdráttar síðustu ár vegna fæðuskorts og mikillar fjölgunar refa sem sækja í egg og unga. Eins og fram kemur á vef Náttúrufræðistofnunar og umsagnaraðili getur staðfest, þá hafa margar kríubyggðir horfið og mikið fækkað í öðrum.

Krían er ein af merkari fuglategundum Íslands og vekur hún jafnan aðdáunar ferðamanna enda duglegur og fallegur fugl. Lagt er til að eggjataka á kríueggjum verði gerð með öllu óheimil í viðleitni til að hægja á hraðri hnignun stofnsins.

45. gr.: *Þeim sem ráðnir hafa verið til refaveiða skv. 44. gr. og þeim sem fá heimild til refaveiða skv. 43. gr. er óheimilt að skilja eftir æti eða agn á veiðistöðum að veiðum loknum.*

Þessi setning á ekkert skylt við refagreni og ætti frekar að vera hluti af 44. gr.

55. gr.: *Fyrir útgáfu og endurnýjun veiðikorts. Gjaldið skal nema 6.900 kr. og rennur það í ríkissjóð.*

Hækkun á gjaldi fyrir veiðikort úr 3.500 kr. í 6.900 kr. virðist óhófleg og þá sérstaklega í ljósi þess að hækkunin er lítt rökstudd. Núverandi gjald fyrir veiðikort hefur nægt fyrir kostnaði við útgáfu kortanna og stuðningi við ýmsar rannsóknir á villtum spendýrum og fuglum. Sú mikla hækkun sem nú er lögð til er því óþörf. Augljóst virðist að ætlunin er að skattleggja veiðikorthafa þar sem gjaldið á að renna í ríkissjóð en ekki veiðikortasjóð. Ef gjaldið rynni áfram í veiðikortasjóð og yrði notaði til útgáfu veiðikorta og til stuðnings rannsóknarverkefna á stofnum þeirra dýra sem veiðikortin ná yfir væri frekar hægt að sætta sig við þessa miklu hækkun.